

De vier scenario's

De vier scenario's *We are the World*, *Global Network*, *Onder Ons* en *Een Plaats om te Wonen* beschrijven mogelijke ontwikkelingen van de Overijsselse dorpsgemeenschappen.

scenario 1 We are the World

Wereldwijd handelen landen vanuit gemeenschappelijke belangen. De economie is duurzaam. Digitale netwerken zijn de levensaders van de maatschappij. Mensen zijn kosmopolitisch en mobiel. De bevolking in de dorpen is erg divers. Daardoor ontstaat spanning tussen bijvoorbeeld arm en rijk, modern en traditioneel.

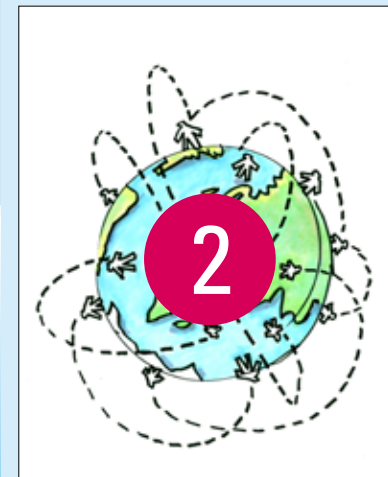
BELEVING

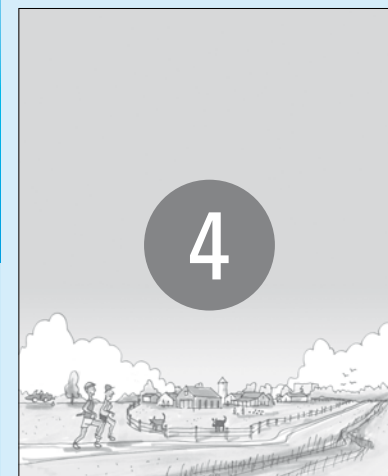
1) Shanghai Shopping.

scenario 2 Global Network

China en India groeien explosief. West-Europa kan die groei moeilijk bijbenen. De economische ontwikkeling in Oost-Nederland speelt zich af langs de A1, de A50 en de A28, die de Randstad met Duitsland verbinden. Er wordt hard gewerkt. De wereld is hypermobiel: veel dorpelingen werken buiten de regio. Internet speelt een hoofdrol.

RATIO

2) Shanghai Skyline.
3) Oost-West via de A1.

scenario 3 Onder Ons

Mensen zoeken houvast. Ze hebben behoefte aan een duidelijke eigen identiteit. Mensen spreken elkaar aan op normen en waarden. Afwijkingen van de norm in gedrag of leefstijl wordt niet getolereerd. De stemming is anti-globalistisch: Europa is alleen nog maar een economische gemeenschap. Welzijn is belangrijker dan welvaart.

BELEVING

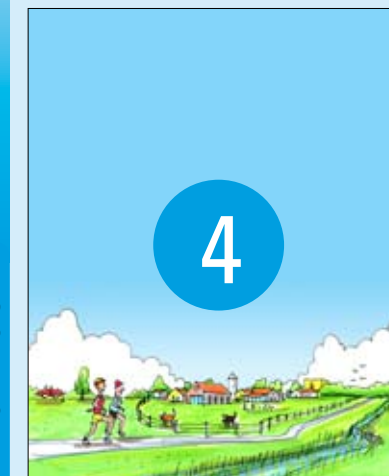
4) 'Stoppelhaene' in Raalte.
5) Klootschietvereniging 'Jachthust' in het Twentse Hartmen.
6) 't Winkeltje' in Schoonheeten.

scenario 4 Een Plaats om te Wonen

Ideologieën of grootse dromen zijn niet van deze tijd. Landen werken met elkaar samen uit eigenbelang. Het platteland is een plaats om te wonen. Landbouw is minder belangrijk. De Overijsselse dorpen hebben weinig centrale voorzieningen, maar omdat burgers mobiel zijn, reizen ze zonder problemen naar andere dorpen in de regio.

RATIO

7) Dorpsuitbreiding, Olst.
8) Landhuis, Holtten.

Feiten en mythen

Trekken mensen nu weg van het platteland, of niet? Op de website vindt u de achtergrondinformatie die voor deze toekomstverkenning verzameld is. Hieronder treft u een kleine selectie van feiten en mythes aan.

Sociale cohesie

- Op het platteland is de sociale samenhang, de tevredenheid en het geluk groter dan in de steden in Nederland.
feit

- De buurtbetrokkenheid in Dinkelland en Tubbergen is de grootste van heel Nederland.
feit

- Op het platteland zijn meer mensen eenzaam.
mythe

- Plattelandsbewoners zijn conservatiever dan stedelingen.
feit

Gezondheid en zorg

- Plattelandsbewoners zijn gezonder dan stedelingen.
feit

Economie, opleiding, werk, inkomen

- In Overijssel hebben dorpelingen een hoger besteedbaar inkomen dan stedelingen.
feit

- Bedrijvigheid aantrekken op het platteland stimuleert de regionale economie.
mythe
De plek waar iemand werkt, hoeft niet dezelfde plek te zijn waar hij woont. Mensen pendelen gemiddeld 18 kilometer tussen huis en werk.

- Plattelandsvrouwen zijn vaker huisvrouw.
feit

9) Ommeland Bourse, april 2008.
10) Ontwerp voor ronde boerderijtoren, van Chris Jacobs.

11) Fietsroute 'Salland Natuurlijk Gastvrij'.

- Plattelandjongeren drinken meer alcohol dan jongeren in de stad.
feit

Bevolkingsomvang en samenstelling

- Er is een trek van de stad naar het platteland.
mythe
Er verhuizen net zoveel mensen van de stad naar het platteland als van het platteland naar de stad. Feitelijk is er een uitwisseling van stedelingen en plattelandsbewoners: jongeren trekken naar de stad en gezinnen en ouderen gaan naar het platteland.

- Er zullen in Overijssel relatief weinig allochtonen zijn.
feit
De groei van het aantal allochtonen vindt vooral plaats in de Randstad.

- Plattelanders zijn erg tevreden over hun woonomgeving, en tevredener dan stedelingen.
feit

Aanbod en kwaliteit voorzieningen

- Er zijn steeds minder basisscholen op het platteland.
mythe
Plattelanders hechten veel belang aan de aanwezigheid van een basisschool in hun woonplaats. Het verdwijnen van een basisschool wordt gezien als een groot risico voor vitaliteit. De basisscholen op het platteland zijn vaak klein: minder dan 50 leerlingen.

- Plattelandsvrouwen zijn vaker huisvrouw.
feit

12) Leegstand in kleine kernen.
13) De 'Groene Keet'.
14) Trekkerslep.

- Op het platteland is minder werkloosheid dan in de stad.
feit

- Het opleidingsniveau op het platteland is lager dan in de stad.
feit
Het aantal banen voor hoger opgeleiden op het platteland neemt niet toe.

Landbouw

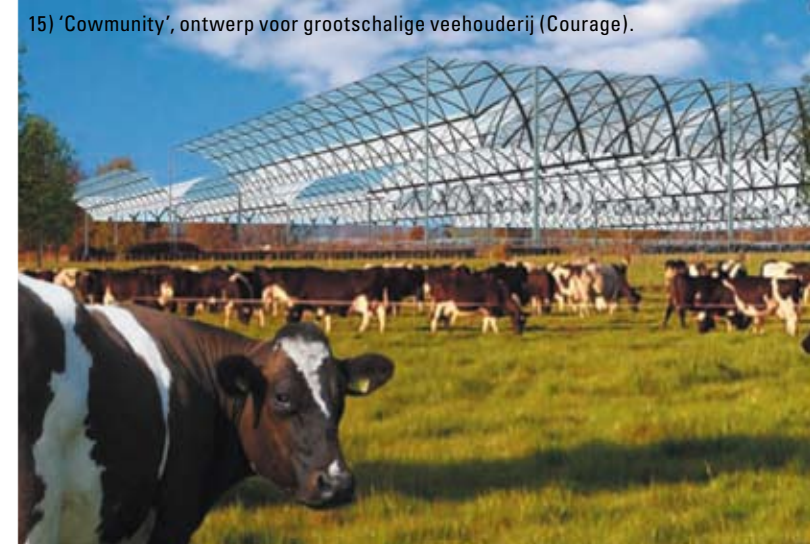
- Het economisch belang van de landbouw in Overijssel is groot, maar neemt af.
feit
In 2007 zorgt de (primaire) land- en tuinbouw voor 5,3% van de werkgelegenheid in Overijssel. In 1996 was dat aandeel nog 7,7%. Ook neemt het aantal agrarische bedrijven in Overijssel af: in 2007 zijn er 300 minder boerenbedrijven dan in 2006.

- Meer boeren hebben nevenactiviteiten en neveninkomsten.
feit

- Het aantal biologische boeren stijgt de laatste jaren nauwelijks.
feit

Aanbod en kwaliteit voorzieningen

- Er zijn steeds minder basisscholen op het platteland.
mythe
Plattelanders hechten veel belang aan de aanwezigheid van een basisschool in hun woonplaats. Het verdwijnen van een basisschool wordt gezien als een groot risico voor vitaliteit. De basisscholen op het platteland zijn vaak klein: minder dan 50 leerlingen.

15) 'Cowmunity', ontwerp voor grootschalige veehouderij (Courage).

- Het ontstaan van grote scholengemeenschappen heeft geen grote gevolgen gehad voor de bereikbaarheid.
feit

- Scholengemeenschappen hebben nevenvestigingen gehouden. Zo is de gemiddelde afstand tussen huis en school in 1990 en 2000 dezelfde, namelijk 6,5 kilometer.

- Veel plattelandskinderen volgen vanwege de reisafstand een opleiding onder hun niveau.
mythe

- Thuis dialect spreken is geen belemmering voor taalprestaties op school. Het spreken van een buitenlandse taal wel.
feit

- Het is een probleem dat medische voorzieningen op het platteland verder uit elkaar liggen dan in de stad.
mythe

Ruimtelijke ordening, stad en platteland

- Riante woningtypen zoals vrijstaande huizen en twee-onder-een-kap woningen komen op het platteland vaker voor.
feit

- Stedelingen betalen veel meer voor een koopwoning op het platteland dan dorpsbewoners.
feit

- Het platteland verstedelijkt.
feit

16) Uiterwaarden tussen Veessen en Olst.

Deze publicatie geeft een impressie van de resultaten van de toekomstverkenning 'De ontwikkeling van de Dorpen' van het Trendbureau Overijssel, en bevat een korte samenvatting van de toekomstverkenning. Deze samenvatting bestaat uit:

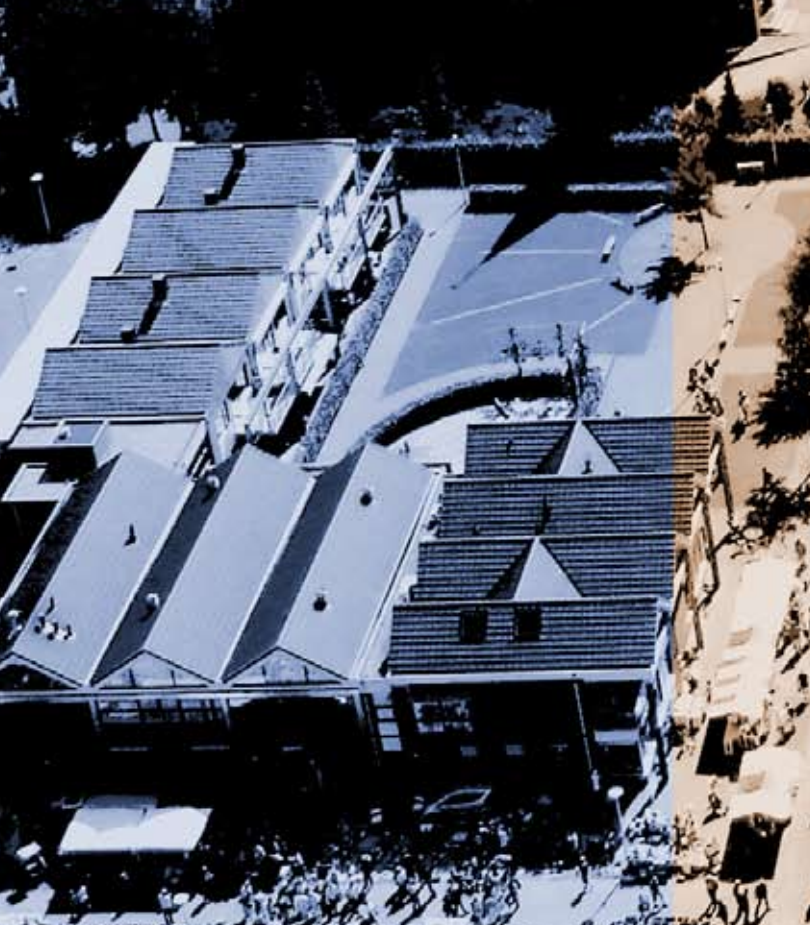
- een beschrijving van vier scenario's voor de ontwikkeling van de dorpsgemeenschappen in Overijssel.
- een selectie van feiten en mythen over de ontwikkeling van de dorpen
- een Trendpanorama met de belangrijkste huidige trends
- een samenvatting van een toekomstige beleidsagenda

De hele toekomstverkenning is te vinden op onze website www.trendbureauoverijssel.nl/dorpen. Voor een uitgebreidere toelichting op deze toekomstverkenning en voor een verantwoording van activiteiten en gebruikte bronnen, zie het bijgevoegde boekje.

Het Trendbureau Overijssel is een onafhankelijk bureau dat toekomstverkenningen maakt. Het bureau is een initiatief van de provincie Overijssel. Informatie via trendbureau@overijssel.nl en www.trendbureauoverijssel.nl. Uitgave Trendbureau Overijssel, januari 2010

Eindredactie: Minestrone, Rotterdam
Vormgeving en beeldredactie: idB|zsedM|, Deventer
Illustraties scenario's en trends: Rop van Loenhout en Rikerd van der Plas
Druk: Waanders, Zwolle.
©Trendbureau Overijssel

17) Broeklander Feest, september 2007.

Zeven trends

Het Trendbureau Overijssel heeft een groep deskundigen gevraagd wat zij de belangrijkste trends voor de toekomst van de dorpen vinden. Dat zijn deze zeven trends geworden. Hier worden ze kort beschreven, op de website is het Trendpanorama verder uitgewerkt. De zeven trends voor het platteland zijn:

1 Sociale cohesie

- Sociale cohesie
- Demografische verandering
- Regionalisering
- Nieuwe landbouwbedrijven
- Idealisering van het platteland
- Schaarste aan grondstoffen
- Nieuwe functies

Het noaberschap verandert van karakter. Sociale contacten zijn steeds meer gebaseerd op wederzijdse interesses en gelijkgestemdheid. Door technische ontwikkelingen leggen mensen veel makkelijker contacten buiten het dorp. De hechte dorpsgemeenschap wordt een lichte gemeenschap en dat heeft gevolgen voor de sociale cohesie.

2 Demografische verandering

De bevolking in Overijssel als geheel stijgt nog tot 2030. Maar die groei is ongelijk verdeeld. Bovendien verandert er veel in de samenstelling van de Overijsselse bevolking. Jongeren trekken naar de stad, jonge gezinnen verhuizen naar het dorp en Overijssel vergrijsd.

3 Regionalisering

Dorpsbewoners bewegen zich veel meer op regionaal dan op lokaal niveau. Ze wonen in een woondorp en werken in de nabijgelegen stad. Gemeenschappen krijgen zo een groter verzorgingsgebied en voorzieningen worden meer gecentraliseerd.

4 Nieuwe landbouwbedrijven

Op het platteland ontstaan nieuwe landbouwbedrijven door noodzakelijke schaalvergroting. Die schaalvergroting heeft ingrijpende gevolgen voor de leefomgeving en het landschap.

5 Idealisering van het dorp

Stedelingen idealiseren het platteland. Ze denken bij het platteland aan begrippen als rust, ruimte, saamhorigheid, echtheid, een veilige omgeving en gezondheid. Deskundigen waarschuwen dat dit ideaalbeeld ten koste kan gaan van de sociale en economische dynamiek in het landelijk gebied.

6 Schaarste aan grondstoffen

Er dreigt een schaarste aan grondstoffen. Het einde van de voorraad fossiele brandstoffen nadert. Hernieuwbare energiebronnen als biomassa, zon en wind worden daarom interessant. Grootschalig gebruik van deze milieuvriendelijke energiebronnen heeft grote gevolgen voor het platteland.

7 Nieuwe Functies

Het landelijk gebied wordt op nieuwe manieren gebruikt. Dit betekent bijvoorbeeld dat er meer natuur komt. In het landelijk gebied komen ook nieuwe bedrijven en nieuwe woonvormen.

Agenda voor de toekomst

Het gaat goed met de dorpen en dat geldt zeker voor Overijssel. Toch zijn er een aantal ontwikkelingen op mondiaal, Europees en landelijk niveau die ook invloed hebben op het Overijsselse platteland. Hieronder volgt een samenvatting. De hele tekst is te vinden op de site van het Trendbureau: www.trendbureauoverijssel.nl/dorpen.

• Krimp

In Overijssel begint de bevolkingskrimp in dorpen en buurtschappen, maar uiteindelijk krijgen de meeste gemeenten met krimp te maken. De komende jaren komt krimpbegeleiding op de agenda.

• Vergrijzing

In 2030 is een kwart van de Nederlanders ouder dan 65. In dorpen wonen relatief veel ouderen. Ouderen willen en kunnen steeds langer zelfstandig wonen. Neemt de vraag naar zorg toe?

• Tweedeling

De verschillen tussen dorpen in Overijssel zijn groot. Dorpen die van oudsher minder welvarend zijn, zoals in de veengebieden en Noordost-Twente, blijven ook in de toekomst achter. Meestal zijn dorpen dichterbij steden en snelwegen welvarender. Wil de overheid invloed uitoefenen op deze ontwikkeling?

• Nieuwe sociale cohesie

Het *noaberschap* verandert. Dat heeft verschillende oorzaken. Er wonen in de dorpen steeds meer nieuwkomers. Vrouwen werken vaker buitens-

huis. Het leven speelt zich op regionaal en niet meer op lokaal niveau af. In de toekomst moeten zorg en onderwijs anders worden georganiseerd.

• Lichte gemeenschappen

Mensen zoeken elkaar op omdat ze interesses delen. Dat ze in dezelfde plaats wonen, is minder belangrijk. Deze ontwikkeling verandert de dorpsgemeenschap. Positief of negatief, dat is nog moeilijk te zeggen. In het politieke debat kunnen grotere tegenstellingen ontstaan.

• Woondorpen

Dorpen zijn een plaats geworden waar mensen vooral wonen. Voorzieningen en werkgelegenheid zijn verspreid over de regio. Door de toegenomen mobiliteit is dat vaak geen probleem.

• Nieuw voedsel

De verdere liberalisering van het Europese landbouwbeleid is een van de oorzaken van de schaalvergroting van de landbouw. Tegelijk zijn er meer kansen voor duurzame voedselproductie. De vraag is of regionale voedselproductie toeneemt. Als dat zo is, liggen er kansen voor Overijssel.

• Technologievoorzieningen

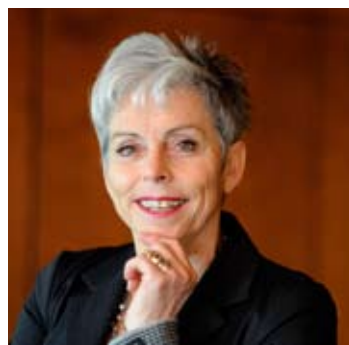
Plattlandsbewoners wennen eraan dat een deel van de voorzieningen niet in hun eigen dorp, maar in de regio te vinden is. Technologische voorzieningen kunnen in de toekomst voor meer comfort zorgen, bijvoorbeeld door zorg op afstand.

• Nieuwe waardedragers

Gemeenten verdienen geld met de uitgifte van grond voor woningbouw en bedrijventerreinen. Dit verdienmodel verandert nu Nederland, en ook Overijssel, te maken krijgt met krimp. Er wordt gezocht naar nieuwe waardedragers zoals ruimte voor energie of natuurontwikkeling.

Verantwoording

Voor de toekomstverkenning dorpen hebben we eerst een literatuurstudie verricht en een analyse gemaakt van bestaande scenario's uit binnen- en buitenland. Op basis van dit voorwerk zijn scenario's gemaakt, die verder zijn uitgewerkt in twee workshops, één in Hellendoorn en één in Blokzijl. Deelnemers waren dorpsbewoners, professionals en wetenschappers. In Rossum hebben we een speciale workshop gehouden over sociale cohesie omdat we dit veelgebruikte begrip wat verder wilden onderzoeken. Tijdens een aantal bijeenkomsten in dorpen in Overijssel zijn de scenario's getoetst en bijgesteld. De projectgroep voor de toekomstverkenning dorpen bestond naast het Trendbureau Overijssel uit de provincie Overijssel, de gemeente Hellendoorn, de provinciale organisatie voor maatschappelijke ontwikkeling en integratie Variya en het Overijssels Agrarisch Jongeren Contact (OAJK). Wing uit Wageningen heeft de projectgroep ondersteund.

Carry Abbenhues, gedeputeerde van Overijssel.

'Het Trendbureau scherpt de geest'

Hoe wordt de kwaliteit van menings- en besluitvorming beter? Volgens gedeputeerde Carry Abbenhues (Economie, Toerisme, Arbeidsmarkt) is dat de belangrijkste vraag voor het Trendbureau Overijssel

• Waarom een Trendbureau Overijssel?

'Het is begonnen bij een vraag van Provinciale Staten. Die wilden wat meer langere termijn perspectieven betrekken bij de besluitvorming, vooral ingegeven door de wens om de kwaliteit van de menings- en besluitvorming te vergroten. Dat vond het college een prima idee. We hebben besloten daarvoor het Overijssels Trendbureau op te richten. Het is een experiment. We zullen het Trendbureau over ongeveer een jaar gaan evalueren.'

• En wanneer vindt u het experiment geslaagd?

'Wat mij betreft geldt: gebruik van de toekomstverkenningen telt als geslaagd. Op het moment dat gemeenteraden of de Provinciale Staten, wij op het provinciehuis of mensen in gemeentehuizen, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties, de inzichten van het Trendbureau gebruiken, vind ik dat een succes.'

• Is het Trendbureau op het goede pad?

'Dat weten we volgend jaar pas echt. Maar ik vind het goed hoe het Trendbureau zich nu ontwikkelt, en steeds de provincie in gaat, onze partners opzoekt. Je ziet een inspirerende zoektocht naar de juiste methodieken: presentaties, workshops, scenariostudies, trendverkenningen. Het Trendbureau moet niet te veel studeren. Het moet op zoek naar de methoden om op de beste manier de menings- en besluitvorming binnen de provincie te faciliteren. Denken 'in de toekomst' is niet altijd makkelijk, maar het Trendbureau daagt ons daar wel toe uit.'

• Het Trendbureau werkt dus niet alleen voor de provincie?

'Het Trendbureau is er voor Overijssel en zeker niet alleen voor het provinciaal bestuur! We maken als provincie het Trendbureau mogelijk, het is inhoudelijk onafhankelijk. Daar waakt de Programmaraad onder leiding van Wolter Lemstra over. En iedereen in Overijssel die geïnteresseerd is in de langere termijn vragen, kan gebruik maken van het Trendbureau en input leveren. Ik nodig een ieder nadrukkelijk uit om dat te (blijven) doen! Dat scherpt de geest en geeft richting aan oplossen van vraagstukken en uiteindelijk aan kwaliteit van besturen.'

Wilt u weten wat het Trendbureau voor uw organisatie kan betekenen? Neem dan contact op met Hans Peter Benschoop, 06 21 12 36 25, hp.benschoop@overijssel.nl.

18) Natuurwerkdag nabij Kampen, onderhoud van hoogstamfruit door vrijwilligers.

19) Familie Beatrix, Lettele en Okkenbroek.

21)

23) Megavarkensstallen in Geesteren.

27) Idyllisch Giethoorn.

28) Streekmarkt Twente in Delden, elke 1e zaterdag van de maand.

29) Villapark in Hellendoorn.

30) Lettele, dorp in Sallands coulisslandschap.

31) Mobiel blijven.

32) Kulturhus in aanbouw.

Hyves.nl

20) Rondgang door Ootmarsum van acht vrijgezelle 'Poaskearls'. Eeuwenoud ritueel tijdens het Paasfeest.

22)

24) 'Pig City', ontwerp voor varkensflats, van MVRDV.

25) In een van de ruim 15 Overijsselse wijngaarden, 'Hof van Twente' in Bentelo.

26) Naegelholt, streekproduct uit Twente en Salland.